

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. balandžio 10 d.

Nr. 70 (15)

Saturday supplement April 10, 1999

No. 70 (15)

Dievo žodis žmonių žodžiais

SES. ONA MIKAILAITĖ

Istorinis įvykis

Prieš pat 1998 m. Kalėdas Lietuvoje pasirodė naujas *Šventasis Raštas*. Pirmą kartą lietuvių kalba viena knyga išleistas visas *Šventasis Raštas* — Senasis ir Naujasis Testamentas — verstas iš originalo kalbų — hebrajų, aramėjų ir graikų.

Šis yra Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencijos pripažintas *Šventojo Rašto* vertimas, kurį išleido „Katalikų Pasaulio“ leidykla Vilniuje.

Tai didelė ir svori 2,050 puslapių knyga, savo išvaizda primenanti Jeruzalės Bibliją. Senąjį Testamentą vertė Amerikoje gyvenantis prof. prel. Antanas Rubšys, taip pat parašęs pratarimą, įvadus ir kiekvieną Senojo Testamento knygą, teksto paaiškinimus bei bibliinių sąvokų žodyną. Naująjį Testamentą vertė ir įvadus bei paaiškinimus parašė Lietuvos kunigas Česlovas Kavaliauskas, kuris, deja, 1997 m. iškeliavo amžinybėn, šio leidinio nesulaukęs.

Knygos tekstas malonus akims ir itin gražiai išdėstytas dr. Jono Bogutos iš Cicero, IL., iliustruotas Edmundo Saladžiaus graviūromis ir Ramūno Blažiaus parengtais žemėlapiais. Spausdino Adomo Jakšto spaustuvė Kaišiadoryse 10,000 egzempliorių tiražu.

Lietuvoje šios knygos buvo laukiama, ir ji sutikta su dideliu džiaugsmu, lyg Kalėdų žvaigždė tamsioje padangėje sušvitusi.

Gruodžio 17 d. Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijoje įvyko naujo *Šventosios Rašto* pristatymas. Dalyvavo apaštalinis nuncijus arkiv. Ervinas J. Enderis, Vilniaus arkiv. metropolitas Audrys J. Bačkis, Kauno arkiv. metropolitas Sigita Tamkevičius bei kiti Lietuvos vyskupai, Švieto ir mokslo ministerijos vadovai, mokslininkai ir kultūros veikėjai, *Šventojo Rašto* redaktoriai ir leidėjai. Iš Niujorko atvyko prel. Antanas Rubšys.

Ižangos žodyje arkiv. Audrys Bačkis pareiškė, jog šis naujas *Šventojo Rašto* leidi-

Ses. Ona Mikailaitė.

mas yra „mūsų tautai nepaprastai reikšmingas įvykis. Tai didelis dvasinis ir kultūrinis laimėjimas, graži dovana Lietuvos tikintiesiems, kurie kartu su visu krikščionišku pasauliu rengiasi švęsti Jėzaus Kristaus — Dievo Žodžio tapusio kūnu — 2000 metų jubiliejų“. Jis ypač pasidžiaugė, kad *Šventąjį Raštą* rengiant ir leidžiant, glaudžiai bendradarbiavo Lietuva su išeivija.

Prof. prel. Antanas Rubšys savo kalboje apibūdino *Šventąjį Raštą* taip: „Tai pokalbio žmogaus su Dievu kelionė. Būtina išgirsti, kaip Dievas žmogų pašaukia per džiaugsmą, per nuosprendį — ir tas pašaukimas lieka amžinai“. Jį patį Dievo žodis patraukęs ir užburęs nuo pat jaunystės, ir jis visą gyvenimą pašventė *Šventojo Rašto* studijoms bei dėstymui. Pasisakė esąs dėkingas Lietuvos hierarchijai už paramą šiame darbe ir taip pat tiesiogiaiems talkininkams, padėjusiems išlyginti kalbą bei suredaguoti tekstą: JAV padėjo rašytojas Jurgis Jančkus ir žurnalistas Salomeja Narkeliūnaitė, o Lietuvoje — Albina Pribušauskaitė ir Sigita Papeckienė. Savo klausytojams linkėjo šią knygą imti ir skaityti, kad ji „būtų ne plyta iš dangaus, bet Dievo laiškas mums“.

Po kelių dienų, gruodžio 21 d., Vilniaus universiteto teatro saleje surengtas seminaras:

„*Šventasis Raštas* lietuvių kalba“. Apžvelgta *Šventosios Rašto* vertimo į lietuvių kalbą istorija, aptarti bei įvertinti žymesnieji vertėjai, į kurių darbą atsiremia ir dabartinis leidinys.

Lietuvos spauda gausiai ir plačiai aprašė naujos Biblijos pasirodymą, jos sutikimą ir jos vertėjus. Ypač susidomėta prel. Antanu Rubšiu, kuris Lietuvoje tampa vis plačiau žinomas. Per paskutinius penkerius metus dėstė visose Lietuvos kunigų seminarijose bei Vilniaus ir Kauno universitetuose. Visi jo parašyti „Raktai“ į Naująjį bei Senąjį Testamentą ir *Šventosios Rašto* knygų, anksčiau išleistos JAV, jau perspausdintos lietuvių ir skaitomos.

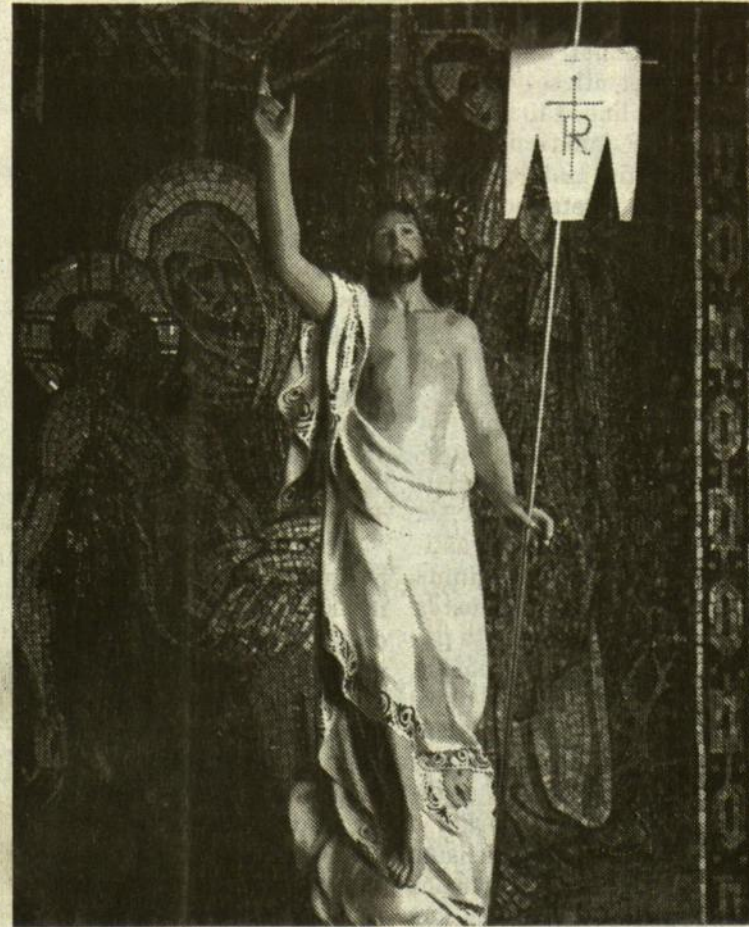
Žymesni *Šventojo Rašto* vertėjai

Tik atsivertus *Šventosios Rašto* knygą, akį pasitinka graviūra, primenanti žymius praeities vertėjus: Joną Bretkūną, vysk. Juozapą A. Giedraitį ir arkiv. Juozapą Svirėcką. Tai dabartinio leidinio pirmtakai.

Jonas Bretkūnas, XVI a. Mažosios Lietuvos rašytojas ir evangelikų reformų dvasininkas, pirmasis užsimejo visą Bibliją versti į lietuvių kalbą. Jis buvo susipažinęs su Šv. Rašto graikiškais ir lotyniškais tekstais, tačiau versdamas sekė Liuterio vokiškuoju Biblijos vertimu. Dirbo daugiau kaip dešimt metų ir galop baigė 1590 m. Bretkūnas ilgai kovojo su tuometine bažnytine ir pasauline valdžia dėl to vertimo išleidimo, bet išleisti jam nepavyko. Jo rankraštis išliko iki mūsų laikų. Vėliau būrys protestantų pastorių, Kvant vadovaujami, parengė naują vertimą pagal Liuterio Bibliją, panaudojant ir Bretkūno rankraščius. Pirmasis *Šventasis Raštas* lietuvių kalba buvo išspausdintas Karaliaučiuje 1735 m. Nuolat taisoma ir tobulinama, ši Biblija susilaukė net devyniolikos leidimų.

Zemaičių vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis išvertė visą Naująjį Testamentą, kuris 1816 m. buvo išleistas Vilniuje. Katalikams šis tapo pagrindinis Naujojo Testamento tekstas, naudojamas iki 20-ojo amžiaus pradžios. 1906 m., kone šimtą metų nuo pirmojo vysk. J.A. Giedraičio lietuviškon kalbon išguldymo vertimo, kurio išspausdintų egzempliorių beveik nebuvo likę, jo perspausdininimo rūpinosi Amerikoje gyvenantys lietuviai, nes tuo metu Lietuvą slėgė spaudos draudimas. Prie vysk. Giedraičio teksto kun. Antanas Staniukynas pridėjo paaiškinimus ir ši nauja laida buvo išspausdinta „Žvaigždės“ spaustuvėje Shenandoah mieste, Pensilvanijoje.

Lietuvoje 20-ojo amžiaus pradžioje kun. Juozapas Skvireckas, baigęs aukštuosius teologijos mokslus ir pradėjęs dėstyti Šv. Raštą zemaičių ku-

Nuotrauka iš Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios New York

nigų seminarijoje Kaune, suvokė naujo Šv. Rašto vertimo reikalingumą. Pats sėdo versti Naująjį Testamentą iš lotyniškos Vulgatos (tai buvęs oficialus Katalikų Bažnyčios vertimas). Skvirecko vertimas išleistas Kaune 1911 m. Užsimejęs versti visą *Šventąjį Raštą*, tam darbui pašventė savo gyvenimą ir jį tęsė, tapęs vyskupu bei arkivyskupu. Nepriklausomoje Lietuvoje iki 1937 m. vienas po kito Kaune išėjo šeši tomai. Tai buvo milžiniškas darbas, atliktas kruopščiai, gilios Dievo Žodžio meilės skatinamas. Savo bendrame įvade į visą Šv. Raštą arkiv. Skvireckas ragino skaitytojus pažinti Dievo žodį, nes tai „maloningiausiojo Tėvo laiškas į mus, šios ašarų pakalnės keleivius“.

Pasitraukęs į Vakarų, arkiv. Skvireckas taisė, tobulino savo vertimus ir paaiškinimus. Paskiri tomai išleisti Vokietijoje ir JAV. Visas jo parengtas Šv. Raštas išleistas Romoje 1955 m. 1990-91 m. Senąjį Testamentą su pataisyta lietuvių kalba trimis tomiais išleido „Pasaulinės literatūros biblioteka“ Vilniuje.

Lietuvos Katalikų Bažnyčiai sunkiais sovietinės priespaudos metais, mažam pagrindinių būrelių tik pradėjus leisti *Kroniką*, tais patiais, 1972 metais, pasirodė ir kun. Česlovas Kavaliauskas iš senovinės graikų kalbos vėstas Naujasis Testamentas. Tekstas papildytas jo paties parašytais įvadais į kiekvieną knygą bei teksto aiškinimais išnašose pagal šiuolaikinius bibliinius mokslus. Prie kalbos lyginimo ir redagavimo prisidėjo kun. Vaclovas Aliulis, MIC. Sklandi šiuolaikinė lietuvių kalba ypač maloniai pasitiko Lietuvos ir išeivijos lietuvių akis bei ausis. Keliolika metų šis tekstas buvo naudojamas atnaujintoje liturgijoje. Jo dėka naujai galėjome išgirsti Dievo žodį, skirtą mums, lietuviams, drąsiau patys pasiimti į rankas jį skaityti ir mąstyti.

Teko asmeniškai susipažinti su kun. Česlovu Kavaliausku Kaišiadoryse, kur jis 1993 m. dėstė Šv. Raštą katechetų kursuose.

Senuoju Testamentu. Ši galutinė redakcija ir pateko į dabartinę *Šventojo Rašto* knygą, apie kurios išleidimą žinojo, bet nesuskubo pamatyti, 1997 m. vasario 24 d. iškeliavęs amžinybėn.

Ilgai lauktas ST vertimas

Prieš 25-erius metus naujo Šv. Rašto vertimo reikalą pirmasis pradėjo kelti šviesos atminties vyskupas Pranas Braszys. Tik pasibaigus Vatikanui II susirinkimui, 1965 m. jis jau buvo suorganizavęs darbo grupę Vokietijoje, į kurią buvo įjungtas ir kun. Antanas Rubšys, dėstantis Šv. Raštą katalikiškoje Manhattan kolegijoje. Tuos planus nutraukė staigi vysk. Brazio mirtis 1967

m. Vėliau šią mintį vėl iškėlė vysk. Antanas Deksnys. Galop vysk. Paulius Baltakis, OFM, labai ragino kun. Rubšį imtis Senojo Testamento vertimo į lietuvių kalbą iš originalo, nes tam jau tikrai pribrendęs laikas.

Prof. Antanas Rubšys taip pasakoja apie šio milžiniško darbo pradžią: „Jau buvau parašęs „Raktus“ į Naująjį ir Senąjį Testamentą (viso 5 tomų) išleisti „Krikščionis gyvenime“ leidyklos 1978-1984 m.), kai iš Lietuvos gavau pluoštą popierių naujo Biblijos vertimo. Manęs prašė jį suredaguoti. Paaiškėjo, kad tai vokiškos Biblijos interpretacijos lietuviškas vertimas. Tokį antrinį vertimą redaguoti buvo neįmanoma...“ Tuomet, pasiėmęs vieną trumpiausią Senojo Testamento knygą, Rutos knygą, ją išvertė tiesiog iš originalo. Tai buvo pirmasis bandymas.

Pradžioje prie vertimo darbo padėti pasikvietė neseniai mokslus baigusį, jauną kunigą Dominiką Valenti. Jau buvo pasiskirstę ir knygomis, kuris kurią vers, kai Valenti išvyko į Lietuvą ir ten paskendo įvairiuose darbuose.

„Teko man versti vienam, — pasakoja prel. Rubšys. — Turiu prisipažinti, jog darbo ėmiausi nenoromis, nes niekada nebuvau vertėjas. Dirbdamas pamačiau, jog labai man praverčia dėstytojo patirtis.

Jos senovinių kalbų pažinimas yra gilus, nepaviršutiniškas. Dar klierikas būdamas jas studijavo, o keliolikos ir dėstydamas dar labiau įsigilino. Prel. Rubšys Senąjį Testamentą skaito hebrajų kalba ir graikiškąją Septuagintą gerai žino. Keliuolika metų po Izraelį, sugebėjo skaityti žydiškus laikraščius bei knygas ir galėjo su žmonėmis susikalbėti nūdiene hebrajų kalba. „Apskritai, — sako jis, — hebrajų kalba labai stipri, aštri, tiesi, kaip dviašmenis kardas... Ji nėra tokia sudėtinga kaip graikų; iš jos verstis lengviau“. Tačiau lietuviškai išversti hebrajų kalbos žodžių niuansus buvo sudėtinga. „Nė nežinau, — sako vertėjas, — kiek sykių versdamas esu sugriovęs *Šventovę*. Išverti, griauti, vėl iš naujo verti. Dievo žodis labai taiklus ir dalykiškas“.

Hebrajų kalba, būdama semitų kalba, gerokai skiriasi nuo mūsų indoeuropietiško kalbų ir savo alfabetu, ir garsais. Dar nėra nusistovėjusio hebrajų raidžių lietuviškai perrašymo būdo. Ir *Šventosios Rašto* žodžiai bei sąvokos nelengvai sutelpa į lietuviškus žodžius.

archeologinės ekspedicijos, senovės ir dabartinių kalbų mokėjimas. Tada supratau, jog Apvaizda mane visą gyvenimą ruošė savais tikslais“.

Pradėjęs vertimo darbą 1990 m., baigė 1995 m., stebėtina trumpu laiku. Šis pirmasis vertimas išleistas keturiais tomais, kuriuos spausdininimui parengė dr. Jonas ir Teresė Bogutos „Kovas Desktop Publishing“ įmonėje Cicero. Knygos, išspausdintos JAV mažu tiražu, atkreipė Lietuvos hierarchijos dėmesį. Ši pirmoji laida buvo taisoma ir tobulinama, į darbą įjungiant įvairius talkininkus Lietuvoje, kol dabartinė knyga parengta spaudai.

Vertimas atspindi vertėją

Prof. Antanas Rubšys savo patirtimi itin gerai pasiruošęs Senojo Testamento vertimo darbui. Daugiau kaip trisdešimt metų dėstęs Šv. Raštą aukštosiose mokyklose, jis taip pat apkelioavo bibliinius kraštus — Iraną, Iraką, Egiptą, Graikiją, Turkiją, o Izraelio žemę skersai ir išilgai išvaikščiojęs, ten nuvykdamas per 20 sykių. Senovės tautų istoriją ir jų kultūras gerai pažindamas, jas įdomiai aprašęs knygoje *Šventojo Rašto kraštuose*. Poetas Stasys Santvaras, tas knygas aptardamas, kai jos pasirodė JAV, taikliai pastebėjo, kad Rubšys tose biblinėse šalyse „nardo kaip sakalas“.

„Šventajame Rašte minimas vietas nelengva pasiekti, nes jos slypi žemėje — piliakalniuose, — su jam charakteringu užsidegimu kalba prel. Rubšys. — Norint tas vietas surasti, reikia raustis ir sijoti dulkes... Mūsų laikais biblinė archeologija iš esmės pakeitė požiūrį į *Šventąjį Raštą*. Ji atkasė senovę: senųjų kultūrų bei civilizacijų likučius ir parodė, kad *Šventosios Rašto* aprašomi asmenys, vietovės ir įvykiai būvę tikri, istoriški, ne kažkoks pramanas...“

Jos senovinių kalbų pažinimas yra gilus, nepaviršutiniškas. Dar klierikas būdamas jas studijavo, o keliolikos ir dėstydamas dar labiau įsigilino. Prel. Rubšys Senąjį Testamentą skaito hebrajų kalba ir graikiškąją Septuagintą gerai žino. Keliuolika metų po Izraelį, sugebėjo skaityti žydiškus laikraščius bei knygas ir galėjo su žmonėmis susikalbėti nūdiene hebrajų kalba. „Apskritai, — sako jis, — hebrajų kalba labai stipri, aštri, tiesi, kaip dviašmenis kardas... Ji nėra tokia sudėtinga kaip graikų; iš jos verstis lengviau“. Tačiau lietuviškai išversti hebrajų kalbos žodžių niuansus buvo sudėtinga. „Nė nežinau, — sako vertėjas, — kiek sykių versdamas esu sugriovęs *Šventovę*. Išverti, griauti, vėl iš naujo verti. Dievo žodis labai taiklus ir dalykiškas“.

Hebrajų kalba, būdama semitų kalba, gerokai skiriasi nuo mūsų indoeuropietiško kalbų ir savo alfabetu, ir garsais. Dar nėra nusistovėjusio hebrajų raidžių lietuviškai perrašymo būdo. Ir *Šventosios Rašto* žodžiai bei sąvokos nelengvai sutelpa į lietuviškus žodžius.

(Nukelta į 2 psl.)

Šv. Rašto Senojo Testamento vertėjas prel. Antanas Rubšys uždega žvakę knygos suktuvėse Kultūros židinyje. Stebi Apreiškimo parapijos klebonas emeritus V. Palubinskas.

Nuotr. S. Narkeliūnaitės

Kun. Česlovas Kavaliauskas (kairėje) su šio straipsnio autorium dr. Kaziū Gurausku 1995 m. Kaišiadoryse.

KUN. Č. KAVALIAUSKAS — NAUJOJO TESTAMENTO VERTĖJAS

KAZYS GURAUSKAS

Tik atvykus iš Lietuvos, teko dalyvauti įsimintuose „Svento Rašto“ — Senojo ir Naujojo Testamento sutiktuose.

Ta proga norisi prisiminti Naujojo Testamento vertėją, gal čia mažiau žinoma, kun. Česlovą Kavaliauską. Su juo mane siejo nuoširdi, gili draugystė nuo „Aušros“ gimnazijos suolo iki jo mirties.

Gimnazijoje Česlovas skyrėsi iš kitų ypatingu naujų žinių troškimu, domėjimusi dėstomais dalykais. Vyresnėse klasėse jau gilinosi į filosofijos, fizikos, astronomijos ir kitus mokslus, stebindamas mokytojų savo žiniomis ir smalsumu. Gražiai piešė, turėjo gerą klausą, gerą balsą, dainuodavo solo gimnazijos renginiuose. Skambino pianinu, grojo skuduciais, lūmždeliu. Labai mėgo poeziją, pats kurė eilėraščius, spausdino juos *Mokslo dienose*, *Skautų aido* ir kitoje periodikoje. Gimnaziją baigė 1941 m., karo išvakarėse, tragiškais Lietuvos dienomis, prasidėjus masiniams tremimams, kai netekome brangių mokytojų ar draugų.

Tais metais Česlovas ypač susidomėjo religine literatūra. Prisimenu, skaitė *Kristaus sekimą*, *Teresėlės Neuman gyvenimą* apie Kristaus prisikėlimą, Turino drobę ir kitus religinius raštus. Matyt, visa tai tėvynės tragedijos akivaizdoje paskatino jo apsisprendimą tą patį rudenį įstoti į Kauno kunigų seminariją.

Seminarijoje su jam būdingu uolumu pasinėrė į mokslus. Jo žodžiais: „Seminarijoje buvo geros ir mokslo gyvenimo sąlygos (tai stebėtina, vykstančio karo metu), nepaprastai geri profesoriai. Niekada nebūčiau išdrįšęs geginti versti Šv. Rašto Naująjį Testamentą, jei kunigų seminarijoje nebūtų nuostabaus jėzuito prof. K. Fulsto, kuris buvo išmilyjęs graikų kalbą, kultūrą ir Gerojo Ganytojo Jėzaus įvaizdį. Iš jo gavau neapšakomą meilę Naujamajam Testamentui, ir čia tarytum pratarau mano sūgėbėjimą. Vasaros atostogų metu mokiausi graikų kalbos, gramatikos, pradėjau be galo gilintis į filosofiją. Jėzuitai padarė man ypatingą įtaigą, sudomino, paskatino išmokyti užsienio kalbų. Pirmaisiais seminarinioje metais jau galėjau skaityti vokiškai, prancūziškai, lotyniškai“. Gana greitai ir Naująjį Testamentą skaitė originalo — graikų kalba.

Tuo metu aš studijavau mediciną Vytauto Didžiojo

universitete. Su Česlovu susitikdavome kartą savaitėje, kai seminaristus išleidavo porai valandų į miestą. Su užsidegimu jis pasakodavo apie naujai įgytas žinias, jo ypač gerbiamus dėstytojus: prof. Gruodį, Jakubauską, Kraitį ir kitus išpildžius iš seminarijos gyvenimo.

1946 m. įšventintas kunigu, pradėjo pastoracinį darbą Pašvitinyje, vėliau dar keliose parapijose, visur su užsidegimu skleidamas tikėjimo tiesas, įtaigiais pamokslais guodamas žmones.

1950 m. suimtas ir be jokio teismo nuteistas 10 m., perėjo daugybę kalėjimų, pagaliau atsidūrė Sibiro šiaurėje apie 9,000 mylių nuo Lietuvos, — Norilsko, Kolymos, Magadano lageriuose.

„Norilске buvo siaubingų įtampų. Lietuviai buvo labai draugiški, vieningi, čia supratau, kas tai tėvynės meilė. Man teko labai sunki dalia: juodas darbas žiauriausiomis klimatinėmis sąlygomis — 60° F šalčio, badas, absoliučiai buvau išsekęs. Dievo malonė išgelbėjo mane. Lageriuose sutikau daug mokytojų, kultūrinių mokslo vyrų, esu studijavęs biochemiją, matematiką, fiziką, žydų kalbą. Teko būti apsupty, dalyvauti lietuvių kalinių sukilime Norilске“.

Parasė Norilsko sukilėlių himną:

„Šiaurės vėtroje vyrai
pakirdo,
Bunda Vytis galingas,
rūstus.

Mūsų kruviną priesaiką
girdi
Šiaurės uolos ir šiaurės
dangus
(I-mas posmas)

Žiauriai numalšinūs sukilimą, buvo atrinktas į mirtininkų tukstantinę sušaudyti, tačiau Dievo malonė išgelbėjo. Iš tremties į Lietuvą grįžo 1956 m. be teisės gyventi didžiuliuose miestuose. „Grįžęs po lagerio, pradėjau studijuoti Šv. Raštą, ypač Naująjį Testamentą. Analizavau moderniausias įvadas, sužinojau, kokių būdu buvo parašytas, įkvėptas Šv. Raštas. Tai man gyvenime padarė labai didelę įtaką. Dievas stebuklingai mane vedė“.

Kunigavo penkiolikoje ar daugiau parapijų. Visur gyveno varganuose namuose, kai kur tiesiog lušnose, be jokių patogumų, kai kur net iš kaimynų vandenį nešdamas. Pats ruošdavo malkas žiemai, kūrėdavosi krosnį, gamindavo valgi — šeimininkių nepripažino. Kada pas jį beatvažiuodavau, ant stalo rasdavau porą didžiulių ter-

mosų užplikytos stiprios kavos, duonos, lašinių, sūrio, medaus — tai ir buvo jo kasdieninis maistas.

Kambary baldai menki: iš paprastų nedažytų lentų sukalta lentyna knygoms, rašomas stalas, ant sienų sukalbinėti kuklūs rūbai, pasieniais ant grindų šūsnys mokslo knygų, storiųjų įvairių kalbų žodynų, žurnalų, poezijos tomų. Dažnai miegodavo ant grindų, pasitiesęs čiuzinį, užsiklojęs miline, šalia radijo imtuvus VEF, naktimis mėgdavo klausytis žinių įvairiomis kalbomis (greta mokėtų 8 kalbų, skaitė net 15 kalbų), muzikos. Buvo romantiškos sielos. Be galo mėgo mišką, ežerą, kartais melsdavosi, nusiskynęs lauko ar miško žiedą.

Gyveno be galo kukliai, ką turėdamas, išdalindavo vargšams. Kun. Šalčinąs prisimena: „Per Kalėdas, po šv. Mišių kun. Česlovas zakrasti-joje nusirenginėjo liturginius rūbus, prasiskyrė apsiaustas (iš amerikietiškos karinės palapinės medžiagos), o po juo tik marškiniai. Matai klebone, kai vakar grįžau iš taves po Kūčių vakarienės, pas mane atėjo du suvargę senukai, jam atidaviau švarką, o senutei sutaną, tegul pasisūsių ką nors. Tai buvo gražiausias Kūčios mano gyvenime. Aš pasijutau panašus į varginąją Beatliejaus šeimą“.

Labai mylėjo savo motiną ir seserį (tėvas seniai buvo miręs). Kai, sykį atsikraustęs į Vievi, atsivežė tik kelis portfelius knygų, 2 pagalves ir antklodę, paklaustas klebono, kur jo turtas, parodęs iš šalia stovėjusią senutę atsakė: „Štai didžiausias turtas — Mama“.

1967 m. po Vatikano II suvažiavimo, vyskupų paragintas, ėmėsi milžiniško darbo: Šv. Rašto Naujojo Testamento vertimo iš senosios graikų kalbos. Reikėjo išstudijuoti daugybę pirminių šaltinių, gilintis į užsienio autorių šaltinius, autentiškus Šv. Rašto tekstus. Aplankius jį, raskdavai apsvirtusį žodynais, žemėlapiams, galybė įvairių autorių knygų. Iš tolo girdėjai stulsenant rašomąja mašinėlė, žinojai — Česlovas dirba. Versdamas gludino lietuvišką tekstą, ieškojo tinkamiausio išsireiškimo, tiksliausio skambesio ar sakinio.

Tas darbas, derinimas su redaktorais tęsėsi 5 metus. 1972 m. Lietuvoje laukiamas, dvasinės priespaudos metais taip reikalingas Naujojo Testamento vertimas išvydo dienos šviesą. Vėliau pasirodė 4 pakartotiniai leidimai Lietuvoje, taip pat JAV ir Austrijoje — kun. Česlovo Kavaliausko talento ir darbo dėka.

Kun. Česlovas labai džiaugėsi savo atliktu darbu, susilaukė gerų įvertinimų, padėkų iš popiežiaus Jono Pauliaus II ir Vatikano...

Labai laukė prel. A. Rubšio Senojo Testamento vertimo, susirašinėjo su juo, konsultavosi, dalijosi rūpesčiais. Deja, nebesulaukė Senojo ir Naujojo Testamento leidinio vienoje knygoje.

Išvertė II Vatikano susirinkimo dokumentą apie Bažnyčią šių dienų pasaulyje, Eusebijaus *Bažnyčios istoriją*, mišiolus, *Saliomono Giesmių giesmę* iš lotynų kalbos.

Parasė *Trumpą Teologijos žodyną* (382 p.-1992); *Teologija šiandien* 1996; *Tarp fizikos ir teologijos* (1998-310p.) Šiais metais turėtų pasirodyti jo poezijos knyga.

Įvairiuose leidiniuose išspausdino daugybę straipsnių teologijos, moralės, mokslo, fi-

REIKĖJO IŠSPRĘSTI DAUG PROBLEMŲ

Visi sutinkame, kad *Šventojo Rašto* knyga — neseniai išleistas Senasis ir Naujasis Testamentas vienuose viršeliuose — yra nepaprastai svarus įnašas į lietuviškos raštijos lobyną. Galima sakyti, kad tai labai graži ir prasminga užsklanda, besibigiant šiam tukstantmečiui: vertingesnės knygos lietuvių kalba tikrai nebus išleista.

Tačiau šis *Šventojo Rašto* leidimas pasižymi ne tik gerais vertimais, bet ir labai patraukliu knygos apipavidalinimu, kurį atliko „Boguta Design“ įstaiga (4910 W. 24th Str., Cicero, IL 60804), vadovaujama dr. Jono Bogutos. Daugelis net nežino, kad visi paruošiamieji darbai buvo atlikti JAV-se, o tik pats spausdinimas atliktas Lietuvoje.

Nėra abejonės, kad raidyno parinkimas, teksto išdėstymas ir kiti darbai pareikalavo daug pastangų, sudarė daug galvosūkių, kuriuos J. Boguta turėjo išspręsti. Tad paprasčiausiai patį „Boguta Design“ savininką trumpai pasisakyti, kaip šis darbas jam sekėsi, kokios buvo pagrindinės problemos, ruošiant tokią milžinišką knygą.

Jonas Boguta pasakoja:
—Prieš praėjusias Kalėdas buvo išspausdintas *Sventasis*

losofijos tema, gvildeno specialiosios ir bendrosios reliatyvumo teoriją, kvantinės mechanikos ir informatikos, hipererdvių chaoso ir pasaulio atsiradimo bei evoliucijos klausimus. Tuo jis gyveno, esminiu egzistencijos problemų apmąstymuose, diskusijose prabėgdavo jo dienos ir naktys. Gilinosi į medicinos mokslo paslaptis, ypač smegenų veiklą.

Per Lietuvos radijo programą „Dievo žodis — kasdieniniai skaitymai“, „Kultūra ir religija“, kuriose jis kas dieną įtaigiai, suprantamai, su vidine šiluma aiškino Šv. Raštą, atsakinėjo į gausius skaitytojų laiškus, kun. Česlovą pažino ir pamilo šimtai tukstančių Lietuvos žmonių. Visus žavėjo drąsios išvados, mokslu pagrįsti apibendrinimai.

Deja, šio dvasios milžino darbus ir planus pamazėle stelbė sunki liga. Paskutiniuosius kelis metus, vysk. J. Matulaičio pakviestas ir globojamas, apsigyveno Kaišiadoryse. Čia turėjo geresnes gyvenimo sąlygas. Vedė katechetų kursus, skaitė paskaitas Vilniaus ir Kauno universitetuose ir kituose miestuose, vedė rekolekcijas. 1997 m. vasario 20 d. nustojo plakusi šio didžio humanisto, be galo mylėjusio Dievą, tėvynę ir žmones, širdis, o jo neramią sielą priglaudė Dangus.

Iškilmingai palaidotas Vievo bažnyčios šventoriuje. Prie kapo kalbėjo vysk. J. Matulaitis, kun. Šalčinąs, susirašinėjo su juo, konsultavosi, dalijosi rūpesčiais. Deja, nebesulaukė Senojo ir Naujojo Testamento leidinio vienoje knygoje.

Išvertė II Vatikano susirinkimo dokumentą apie Bažnyčią šių dienų pasaulyje, Eusebijaus *Bažnyčios istoriją*, mišiolus, *Saliomono Giesmių giesmę* iš lotynų kalbos.

Parasė *Trumpą Teologijos žodyną* (382 p.-1992); *Teologija šiandien* 1996; *Tarp fizikos ir teologijos* (1998-310p.) Šiais metais turėtų pasirodyti jo poezijos knyga.

Raštas, kurio tekstas verstas iš hebrajų, aramėjų, graikų kalbų. Ruošiant šio teksto išdėstymą, nusprendžiau pasirinkti vieną iš pasaulinių biblijos dizaino modelių ir jį įgyvendinti.

Išstudijavęs dešimt skirtingų biblijos modelių, apsistojau prie *Oxford Annotated Bible*, išleistos Oxford University Press leidyklos. Ji ir tapo lietuviškojo *Šventojo Rašto* išvaizdos pagrindu.

Antras didysis sprendimas — raidynai. Naudojamuose raidynuose turėjo būti ne vien lietuviškos raidės, bet taip pat išsamiai paruošta tipografija, t.y. gražūs ir darnūs ryšys tarp raidžių. Lietuvių kalbai tas ypač svarbu, nes dažnai susidaro nepatraukli ir net keblai raidžių kombinacija, pvz.: įeigu raidė *j* yra po raidės *q* arba *y*, tuomet nosinė susilieja su raide *j* ir sunku pasakyti, ar *a* yra su nosine, ar ne.

Darnus ryšys buvo sudarytas 2,000 raidžių poroms. Išsprendus raidžių santykį, reikėjo pasirūpinti žodžių ryšiu. Biblijos tekstas turi atrodyti patraukliai; būti lengvai skaitomas, nes knyga taikoma įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonėms.

Šv. Raštas — tai ne kasdieninė knyga. Jos ruošai naudoju ypatingai greitus kompiuterius, kurių pagalba buvo galima išsamiai analizuoti tekstą, rasti rašybos ar išdėstymo klaidas. Pavyzdžiui, citatų kabutės turi poruotis, taškai ir kableliai negali „paklysti“ ir t.t.

Lietuviškas Šv. Raštas iš tikrųjų yra abstraktus objektas informacijos erdvėje. Jo viena forma yra Lietuvoje jau išspausdinta knyga, kita — bus CD-Rom, o trečia — „internete“, randama šiuo adresu: www.boguta.com

Stengiausi kuo tobuliau darbą atlikti. Paskutinės knygos korektūra buvo daroma dešimt kartų. Salomėja Narkeičiūnaitė, prel. Antanas Rubšys ir aš pats tikrai akis pražiūrėjome, kelis kartus korektūras skaitydami. Bet, kai pavarčiau jau Lietuvoje išspausdintą knygą, pamaciau, kad 1,785 puslapyje įdėtas ne tas titulinis lapas. Tas buvo padaryta jau Lietuvoje, tad mes negalėjome patikrinti ar pataisyti.

Buvo ir skaudu, ir pikta: nesvarbu, kiek stengiesi, tobulybė vis tiek neįmanoma. Tačiau, nepaisant šios ir dar keletos klaidelių, *Sventasis Raštas* vis tik yra didžiausias ir svarbiausias darbas, kurį „Boguta Design“ atliko.

Giesmių giesmės knyga

Dievo žodis žmonių žodžiais

Atkelta iš 1 psl.

Šio didelio darbo patirtis, sako vertėjas, jam atnešė labai daug. „Anksčiau prasme mačiau žodžiuose, dabar ją girdžiu. Atsimenu, kaip ieškodamas tikslesnio sąvokos atitikmens, ją net sapnuodavau. Budavo, atsikėliu naktį, einu prie kompiuterio įrašyti, kad kitą dieną neužmirščiau. Daugelį Šventraščio vietų emiau suprasti kitaip. Ypač ten, kur kalbama apie tai, kas yra Dievas ir kas yra žmogus bei koks jų santykis“.

Ypač sudėtinga versti tokius prasmės kupinus žodžius, kaip hebrajiškas „hesed“, išreiškiantis visiškai nelauktą ir netikėtą Dievo meilę žmogui. Šventajame Rašte galima rasti daugiau kaip 50 to žodžio reikšmių. Tad kaip tokį žodį išsakyti vienu lietuvišku žodžiu? Vertėjas pasirinko žodžius „gerumas“ ir „ištikima meile“. Arba vėl, psalmėse dažnai kartojama „Dievas yra geras“. Mums, lietuviams, lyg geriau skamba, kad Dievas „gailestingas“, tačiau, pagal hebrajų kalbos „hesed“, tai nebūtų tikslu, nes jis nurodo žmogų apstulbinantį Dievo gerumą, kuris jį ištikimai patitinka visokiame gyvenimo aplinkybėse.

Prisimindamas įvairius kalbininkus ir lietuviško žodžio žinovus, su kuriais teko artimai dirbti, lyginant vertimo kalbą, prel. Rubšys šypsodamasis sako: „Esu žemaitis, todėl daug kas pastebi, kad vertime jaučiama labai sodri žemaitių kalba. Pasiūlo taisytyt...“ Ir tada kartais būna atšresnių nuomonių skirtingų. Pavyzdžiui, toliau pasakoja vertėjas, „kalbininkams nepatiko išsireiškimas, kad Mozė mato Dievą *veidas į veidą*... Reikia keisti, — lietuviškai būtų *akis į akį*... Tada jau grynau savo vertimą kaip meška gina savo meškiukus... Sakau: juk veidas čia labai svarbus. Norime išvysti ne Dievo akį, bet Dievo *veidą*... Dievo veido ieškojimu persmėktas visas Sventasis Raštas“. Ir taip pavyko šiuo atveju kalbininkus įtikinti, kad vertėjas čia nusi-leisti negali.

Kitu atveju, kai kun. Česlovas Kavaliauskas prašė prel. Rubšį patikslinti kai kurias Naujojo Testamento vietas, susijusias su Senuoju Testamentu, taip pat iškilo idomus pokalbis. Luko Evangelijoje išverstas reikšmingas sakinyš taip: „Jėzus ryžtingai nukreipė žingsnius į Jeruzalę“. Prel. Rubšys sako: čia „svarbiau ne žingsniai, o *veidas*. Jėzus visu veidu pasisuko eiti į Jeruzalę. Tai labai idomu ir ta prasme, kad pagal Šv. Raštą miestas yra bloga vieta. Juk miestą pastatė Kaino palikuonys... O štai Jėzus Evangelijoje visu veidu atsisuka į Jeruzalę ir eina į mirtį...“

Taip kuopščiai ir jautriai versdamas Senąjį Testamentą, prel. Rubšys stengėsi priartinti šias Dievo knygas šiuolaikiniam žmogui, jas padaryti patrauklesnes ir suprantamesnes, ypač lietu-

viams. Dar ir dabar, sako jis, nemažai krikščionių nesugeba suprasti Senojo Testamento ir jį priimti kaip tikrą Dievo žodį. Kai kas jį žiūri, kaip į žydų tautosaką. Tačiau jame glūdi dideli dvasiniai turtai; galima atrasti daug šviesos ir stiprybės šiandienos gyvenimui. Skaitydami apie senovės Dievo tautos kelionę per dykumą išsilaisvinus iš Egipto faraono vergijos, argi neprisiminsime ir savosios lietuvių tautos? Prel. Rubšys aiškina: „Istorijoje nuolat pasikartoja Egipto vergovė. Labai idomu, kad ne tik žydų, bet ir daugelio kitų tautų, taip ir Lietuvos, istorijoje, nuolat susipina tos dvi gijos — tremties ir sugrįžimo namo...“ Dievas ejo į tokią žmonių, kokia ji anuomet buvo. Dievas ejo gelbėti ir bėdą patekusį žmogų, kuris buvo atviras jo atėjimui priimti ir jo žodį išgirsti. Argi taip nėra ir šiandien? Ir dar prideda vertėjas: „Jei manome, kad anų laikų žmonės nedorėliai, o mes geri ir padorūs, tada, žinoma, Šv. Raštas nieko mums nepadaeda. Bet jeigu galime prisipažinti esą silpni ir pagalbos reikalingi, tada Senajame Testamente atrasime ne senienas, o nuostabias vilties knygas“.

Vienas iš mūsų

Mums, gyvenantiems, išėjimo, didelis džiaugsmas ir pasididžiavimas, kad prel. Antanas Rubšys yra vienas iš mūsų. Jo gyvenimas atspindi ir mūsų išsiviską patirtį.

Jaunas Telsių seminarijos klierikas Antanas 1944 m. pasitraukė į Vakarų. Atsidūręs Vokietijoje, Eikštate tėsė teologijos, Šv. Rašto ir senovinių biblijų kalbų studijas. Baigęs Romoje, 1948 m. buvo išvestas kunigu. Tuomet dar nežinojo, kad jam atsivers plataus pasaulio takai. Jis mėgsta sakyti, jog „žmogus yra judanti kryžkelė“. Atvykęs į Ameriką, pradėjo dėstyti, paskui keliauti ir rašyti.

Kaip ir mums visiems, ne lengva buvo palikti tėvynę. Jis pats prisipažįsta: „Pykau ant Dievo, kam mane išvyjo iš Lietuvos...“ Bet štai, po 50-ties metų kūrybiško darbo svetur, 1998 m. Lietuvoje šventė aukštinę kunigystės sukaktį ir amžiaus 75-metį. Sulaukė didžiojo savo darbo — Senojo Testamento išleidimo bei pripažinimo Lietuvoje. Visa lentyna jo parašytų knygų apie Šv. Raštą žinoma ne vien išėjimo, bet ir Lietuvoje. 1995 m. buvo apdovanotas Lietuvos valstybine premija už Šv. Rašto vertimą. Turėjo progos dėstyti visose Lietuvos seminarijose, taip pat Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitete. Išrinktas Lietuvos Biblijos draugijos pirmininku.

„Istorija mano labai laukė, — sako prel. Rubšys, apžvelgdamas savo ir savo kartos gyvenimo kelionę. — Buvome staklės, kuriomis audžia Dievas, ir tai mus praturtino“. Tos Dievo staklės ir mums išaudė dieviško žodžio drobę, išmargintą raštais, kurie štai tampa suprantami ir mieli lietuviškai širdžiai. Šią *Šventojo Rašto* knygą Dievas mums dovanoja, savo žodį, išreikštą gyvu, šiltu, gilaus tikėjimo pašvęsto žmogaus žodžiu, kad mus maitintų ir sustiprintų keliauti gyvenimo keliu iki paibaigos, ne vien per žydzinčius pievas, bet ypač per smėlėtus dykumas. Dažnai tik dykumoje praręgim ir pamatom tikrąjį Dievo veidą.

Išėjimo knyga

SUTIKOME, KAIP BRANGIAUSIĄ SVEČIĄ

ŠVENTO RAŠTO
Senjo ir Naujojo Testamento
SUTIKTUVĖS

1999 m. kovo 27 d., 18.00 val.
Lietuvių dailės muziejuje, NYC, Lemonte

Kovo 27-osios vakare i Lietuvių dailės muziejų Lemonte gausiai susirinko tautiečiai susitikti su seniai laukiamu svečiu. Ne, tai nebuvo Lietuvos vyriausybės narys ar žymus menininkas, kurie paprastai pritraukia žmones i susitikimo vakarones. Šis susitikimas buvo su knyga, ir ne bet kokia, o galbūt nemažiau svarbia, kaip Martyno Mažvydo *Kateizmas*, kurio 450-ąjį gimtadienį ne taip seniai šventėme.

Susirinkome artimiau susipažinti ir pagerbti naująjį *Šventojo Rašto* leidimą — šį kartą vienuose viršeliuose išleista — kartu Senąjį ir Naująjį Testamentą.

Šventojo Rašto sutiktuvės ruošė *Draugas*, o jas organizavo nuolatine tokių renginių ruošėja, Lietuvių katalikų spaudos draugijos (oficialiųjų *Draugo* leidėjų) vykdomosios valdybos pirmininkė Marija Remienė. Buvo malonu šioje jaukioje salėje matyti ne tik vyresnio amžiaus publiką, bet ir jaunimą, ir šeimas su vaikais. Tai geriausias įrodymas, kad mūsų tautiečiai tebesidomi lietuviška knyga, tebesidžiaugia neeiliniu įvykiu, kai sulaukiame tikrai vertingo leidinio.

Apie šio *Šventojo Rašto* kelią pas skaitytoją; apie jo tekstus vertusius, ruošusius prel. Antaną Rubšį, kun. Česlovą Kavaliauską su kitais svarbiaisiais talkininkais; apie įvairių techninių spaudos sunkumų nugalėjimą bei problemų išsprendimą, kurį atliko dr. Jonas Boguta, išsamiai kalbėjo ses. Ona Mikailaitė, atvykusi iš Putnam, CT. (Jos paskaita spausdinama šiame numeryje, o taip pat J. Bogutos pasisakymai apie *Šventojo Rašto* techninio paruošimo darbus).

Paskaitos, nors buvo ilgoka, net patys jaunieji publikos dalyviai klausėsi su dėmesiu bei susikaupimu. Ne mažiau visus sužavėjo meninė programos dalis, kurią atliko jaunosios mūsų meninės pajėgos:

skaitytė Audrė Kižytė, muzikas Darius Polikaitis, Marius Polikaitis ir akompaniatorius Vidas Neverauskas.

*Teskelbia mano burna
Viešpaties šlovę,
ir visa, kas gyva, tešlovina
jo vardą
dabar ir per amžius!*

Audrės Kižytės skaitytos trys psalmės dviem išėjimais. Jos balsas skambėjo subtiliai, įtikinčiai, aiškiai. Sunkus tekstas buvo gerai apvaldytas — tik viena kita kircio klaida pasitaikė. Buvo aiškiai jaučiamas skaitytojos aktorinės pasirošimas ir mokėjimas perduoti psalmių nuotaiką.

*Kai pasižiūriu į tavo dangų,
tavo pirštų darbą, —
į mėnulį ir žvaigždes,
kuriuos tu pritrivintai, —
kas yra žmogus, kad jį
atsimeni,
kas yra mirtingasis, kad jį
rūpiniesi?*

Pirmuoju išėjimu Darius ir Marius Polikaitis pradžiugino susirinkusius skardžiais ir senoviškais Martyno Mažvydo giesmės garsais „Jėzus Kristus, Sūnus Dievo“. Vėliau jie pagiedojo gregoriškąją „Kyrie“, o pabaigai — Camille Saint-Saens „Ave Maria“. Pastarajai giesmei akompanavo Vidas Neverauskas.

Nors programos vadovė Marija Remienė prašė po kiekvieno pasirodymo neploiti, kad nebūtų išblaškyta vakaro rimtis, bet buvo galima jausti publikos didelį norą apdova-

Kun. Viktoras Rimšelis, MIC.

Dr. Kazys Gurauskas.

„Šventojo Rašto“ sutiktuvėse Kultūros židinyje, Brooklyn, NY. Iš kairės: žurn. Kęstutis K. Miklas, prel. Antanas Rubšys ir žurn. Salomėja Narkelūnaitė.

noti atlikėjus nuoširdžiu priitarimu, išreikšti pasitenkinimą jų atlikimu. Tad ir naujojo garsų plovimai, meninei programos daliai pasibaigus!

Šventojo Rašto sutiktuvėse turėjome netikėtą svečią iš Lietuvos, atvykusį aplankyti čia jau anksčiau įsikūrusio sūnaus su šeima. Tai dr. Kazys Gurauskas, kuris papasakojo pluoštą prisiminimų apie Naujojo Testamento vertėją kun. Česlovą Kavaliauską, pildydamas paskaitininkės mintis apie šį pasišventusį, tikrai krikščioniškos dvasios, daug gyvenime kentėjusį (net Sibiro tremtį) ir vargusį kunigą. Deja, jam neteko sulaukti knygos pasirodymo — mirė 1997 metais.

Pabaigai šiltą ir perpintą jam įprastu humoru žodį tarė *Draugo* moderatorius kun. Viktoras Rimšelis, o programos dalyviams ir visiems susirinkusiems nuoširdžiai pa-

„Skaityčiau ir beveik verčiau iš džiaugsmo, taip gražiai liejasi Dievo žodis, puošnia, meilia lietuvių kalba... lenkiuosi ligi žemės ir sakau: aciu Jums, gerbiamas Prelate!“ (*Draugas*, šeštadienis, kovo 6 d.).

„Kaip nuostabu, kad nuo šiol galėsime Senąjį Testamentą skaityti gražia, sklandžia, turtinga ir spalvinga lietuvių kalba, kuri palies mūsų protą, mūsų širdims atvers gyvojo Dievo paslaptį...“ (*Kau-*

Audrė Kižytė.

dėkojo M. Remienė.

Verta pažymėti, kad susidomėjimas *Šventuoju Raštu* buvo tikrai stebintis: išplatinama 50 knygų, ir jų daug daugiau publika būtų išgraibčiusi, bet tik tiek i salę atvežta. (Kas galėjo tikėtis, žmonės taip varžysis dėl lietuviškos knygos...) Iš tikrųjų ir kasdien *Draugo* knygyno vedėja Violeta Karalienė vos spėja aptarnauti i administraciją užsukancius *Šventojo Rašto* pirkėjus, vos spėja knygas siųsti toliau gyvenantiems (ji ir knygos sutiktuvėse patarnavo, norintiems *Šventąjį Raštą* įsigyti, o prie bilietų nuoširdžiai darbavosi dienraščio redakcijos tarnautoja Ona Gintautienė).

Kadangi knygos sutiktuvės ruoštos Verbu sekmadienio išvakarėse, tai buvo gražus, susikaupimą žadinantis, įvadas i Kristaus Kėčios savaitę ir Prisikėlimo džiaugsmą.

D. Bindokienė

Religinės šalpos reikalų vedėja Vida Jankauskienė „Šventojo Rašto“ sutiktuvėse Kultūros židinyje, Brooklyn, NY.

„UŽDEK, PRELATE, ŽVAKĘ“...

no diena, 1998 m. gruodžio 18 d.). Tais ir panašiais žodžiais Lietuvoje ir čia pas mus spauda sutiko iš originalo kalbų (hebrajų, aramėjų, graikų), i lietuvių kalbą prelato Antano Rubšio išverstą Šv. Raštą. Susitikti su ta didžiąja brangia knyga ir jos vertėju prelatu, profesorium Antanu Rubšiu New Yorko lietuvišką visuomenę Verbu sekmadienį, kovo 28 d., pakvietė Katalikų religinė šalpa.

Minėtą sekmadienį, tuojau po 11 val. r. Mišių, i žemutinę Apreiškimo parapijos salę susirinko graži šimtinė žmonių.

Salė šventiškai išpuošta. Sienose kabėjo lietuviškais raštais staltiesės, rankšluosčiai, juostos, paveikslai. Ant garbės stalo išdėstytos visos prelato A. Rubšio parašytos knygos ir, savaimė aišku, pagrindinis jo darbas, didžiulė, per 2,000 puslapių knyga — Šv. Raštas. Visų tų knygų viduryje — didelė balta žvakė.

Stalo gale — rūpintojėlis. ŠALPOS reikalų vedėja Vita Jankauskienė sveikina svečią prel. A. Rubšį ir kviečia prie

garbės stalo, o rašytoją Paulių Jurkų prie Vilniaus verbomis papuošto kalbėtojo stalelio. P. Jurkus pažvelgia i Prelato kalbų studijas ir atliktas keliones i kraštus, susijusius su Šv. Raštu. Kreipia dėmesį i jo parašytas knygas, kurios buvusios įvadu, pasirošiant Šv. Rašto vertimui. Džiaugiasi Prelato atliktu milžinišku darbu, pareikalavusiu didelės jo gyvenimo metų dalies, kuris: „...ėjo per tremtį, ieškodamas Dievo žodžio, ieškodamas sąlygų, kad tą Dievo Žodį galėtų atnešti lietuvių tautai...“ — Šv. Raštas tai šviesa! — kalba Jurkus. — Uždek, gerbiamas Prelate, šią žvakę, kad per ją Šv. Rašto šviesa apgaubtų ir mus čia susirinkusius.“

Žvakei skaisčiai sužibus, meilės, dėkingumo ir pagarbos vardan V. Jankauskienė Prelatui, palydint plojimų gausa, užjuosia tautišką juostą.

Dabar prie pulsto atsistoja prel. A. Rubšys. Kalba apie Dievo Žodį, išsakyta Šventajame Rašte. Galiausiai dėkoja, knyga beruošiant jam talkinusiems: Lietuvoje — Sigutei

MOKSLAS: KLIŪTIS TIKĖJIMUI

KUN. VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

Prof. Dalia Katiliūtė-Boydston yra paskelbusi duomenis, surinktus iš JAV-se atlikto tyrinėjimo, kaip mokslai kliudo katalikiškam tikėjimui. Ji rėmėsi Thalheimerio statistika, gauta apklausinėjant įvairių mokslo sričių profesorius, atsakiusių i klausimą: koks yra jų santykis su religija ir apskritai tikėjimu i Dievą. Thalheimeris surinko ir analizavo daugiau kaip 700 profesorių pasisakymus.

Prof. Katiliūtė-Boydston straipsnis, pavadintas „Kur moksluose grėsmė tikėjimui“, buvo paskelbtas Lietuvoje leidžiamame *Kultūros barų* žurnale (1998 m., nr. 6, 46-54 psl.).

Thalheimeris savo apklausinėjamuosius suskirstė i keturias grupes: pritaikomuosius, griežtuosius, humanitarinius ir socialinius mokslus. Iš paskelbtosios statistikos aiškėja, kad tik 31 procentas humanitarinių mokslų profesorių yra tikintys, o socialinių mokslų — 25 proc. nepraradę tikėjimo. Katiliūtė-Boydston iš šių duomenų daro išvadą, kad „humanitariniuose ir socialiniuose moksluose ne tik mažiausia tikinčiųjų, bet netikintieji, kurie sudaro daugumą, dažniau yra kategoriški ateistai“. Šie duomenys mus nustebina.

Sustokime prie socialinių mokslų dėl to, kad norėtume šiuose moksluose rasti net artimą santykį su krikščionybe, nes Kristaus dėsni — mylėk savo artimą, kaip pats save —

sudaro labai tvirtą pagrindą sociologijai. Tačiau, deja, dažnai taip nėra.

Neturime pagrindo netikėti šių studijų duomenų tikslumu. Kalbant apie socialinius mokslus, nereikia paleisti iš akių fakto, kad mūsų šimtmečio kultūros istorija liudija tą patį. Juk ne tik komunistinė sociologija yra stipriai persiėmusi priešingybe tikėjimui, bet taip pat Vakarų Europos socialinė demokratija šio šimtmečio pradžioje save suprato, kaip sistemą be jokio sąryšio su Dievu ar tikėjimu.

Tai faktai, kurie veikia kaip perspėjimas visiems tikintiesiems: kovoje už Dievą, už tikėjimą ir šiais laikais žmonių turi pakankamai opونتų.

Kontrasto dėlei galime sustoti prie pal. Jurgio Matulaičio, kuriam religija ir sociologija tarp savęs neturėjo konflikto. Jis, būdamas giliai tikintis, organizavo darbininkų sąjungą Varšuvoje. Būdamas Petrapilio Dvasinės akademijos profesoriumi, buvo išrinktas lenkų darbininkų sąjungos Rusijoje pirmininku, o Lietuvoje suorganizavo socialinę savaitę Kaune ir buvo pagrindinis jos kalbėtojas. Jurgio Matulaičio propaguojamo socialinio mokslo dėsniui buvo paskelbti žurnale *Draugija*, 1909 m. liepos-rugpjūčio numeryje.

ŠV. KRISTOFORO ORKESTRO PENKMETIS

Suėjo 5 metai, kai veikia Vilniaus savivaldybės Šv. Kristoforo orkestras, vadovaujamas dirigento, muzikologo Donato Katkaus. Per veiklos penkmetį orkestras tapo labai aktyvus Vilniaus muzikinio gyvenimo dalyvis.

Orkestro repertuaras gana įvairus ir didelis — nuo baroko muzikos iki naujausių dabartinių opusų. Vyrauja lietuviška muzika. Repertuare — B. Kutavičiaus, O. Balakausko, V. Bartulio, O. Narbutaitės, kitų pripažintų Lietuvos kompozitorių kūrinių.

Šv. Kristoforo orkestro koncertams būdinga ir žanrų įvairovė — rengia tango, džiazo, net pop muzikos koncertus. Koncertuoja užsienio šalyse.

Sukaktuviniame vakare skambėjo Šv. Kristoforo orkestro atlikta W.F. Bacho *Sinfonija F-dur*, O. Balakausko *Meridionale*, P. Čaikovskio *Florencijos prisiminimas*, o taip pat barokiniai kūrinių.

VILNIAUS KLASICIZMAS

Kultūros ministerijoje aptartas pasirošimas pavasari numatomi atidaryti didelei Lietuvos ir Lenkijos Nacionalinių muziejų dailės parodai „Vilniaus klasicizmas“. Ši paroda skiriama meno istorikų Stanislovo Lorentzo ir Vlodo Drėmos atminimui. Parodoje numatoma visuomenei parodyti Varšuvos Nacionaliniame muziejuje saugomą garsų J.

Matiekos 1887 m. nutapytą istorinį paveikslą *Žalgirio mūšis* (aliejus, drobė, 420 x 986 cm.).

Kultūros ministerijoje taip pat aptarta idėja Vilniuje surengti dailės parodą „Krikščionybė Lietuvos mene“. Ji skiriama Kristaus gimimo 2000 metų jubiliejui.

P. Palys

LIETUVOS MENAS — PASAULIUI

Lietuvoje ir užsienio šalyse pagarsėjusi pianistė Mūza Rubackytė kartu su Kultūros ministerija įsteigė viešąją įstaigą *Lietuvos artistinis veiksmas*. Šios įstaigos ilgametis planas — per koncertinę, artistinę veiklą pristatyti Lietuvą užsienio šalyse. Šį projektą padeda įgyvendinti Lietuvos ambasada Vokietijoje.

„Šventojo Rašto“ sutiktuvų programoje Lietuvių dailės muziejuje Lemonte dalyvavę (iš kairės): muz. Darius Polikaitis, Vidas Neverauskas ir Marius Polikaitis.

Ona Gintautienė (kairėje) ir Violeta Karalienė, talkinuosios Šv. Rašto sutiktuvėse Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte.

JOS KOMPOZICIJOSE NĖRA PADRIKUMO

Dailininkės Irenos Raulinaitienės iš Los Angeles, CA, grafikos paroda ruošiamą balandžio 17 iki gegužės 5 d. Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemonte. Parodos atidarymas bus šeštadienį, balandžio 17 d., 7:00 val. vak.

Menas, vienokia ar kitokia forma, Irenai Raulinaitienei buvo jos gyvenimo dalis jau nuo vaikystės. Lankant gimnaziją Čikagoje, jai buvo sudaryta proga mokytis Čikagos Meno institute. 1953 m. viena jos akvarelių pateko į Smithsonian institute ruošiamą parodą, Washington, DC. Po universiteto studijų — šeima ir darbas chemijos srityje. 1980 m. Irena pradėjo meno studijas Glendale kolegijoje, CA, kur pamėgo grafikos meną. Nuo 1990 m. dalyvauja įvairiose meno parodose Los Angeles ir apylinkėse, Arizonoje ir „Galerijoje“ Čikagoje.

Pranas Visvydas (*Draugas*, vasario 3, 1996) rašo: „Atidžiai kruopšti, racionali, lankanti, įvairi — tai, mano supratimu, gal svarbiausi Irenos Raulinaitienės grafikos bruožai. Jos kompozicijose nerasi padrikos dermės galų ar kokio nors chaotiško eksperimentavimo...“

Parodos Lemonte atidarymo proga Danguolė Kuolienė paklausė dail. Raulinaitienę keltą klausimų.

Dail. Irena Raulinaitienė.

— Kas pastūmėjo kūrybai?

— Man atrodo, kad niekas ir viskas. Leisk paaiškinti. Iš Lietuvos atbėgom į Vokietiją, į Freiburgą, netoli Prancūzijos sienos. Ten mano tetėnas, V.

K. Jonynas įkūrė meno mokyklą. Su tėveliais lankydavom parodas meno mokykloje ir galerijose. Didelį išpūdį paliko esto E. Wiiralt realistiškos ir surrealistinės graviūros. Namie ir pas Jonynus buvo dažnai kalbama apie tetėno medžio raizinius, bet jo studija buvo intriguojanti vieta, į kurią mums, vaikams, nebuvo leidžiama įeiti. Amerikoje, kai gyvenome Čikagoje, buvau gimnazijos pasiūsta meno pamokoms į Chicago Art Institute, o persikėlus į Washington, vieną akvarelių buvau išstacius Smithsonian Institution grupinėje parodoje. Po to beveik 30 metų su menu kontaktas nutrūko, nors galerijas dažnai lankiau. Gyvenant Kalifornijoje, vaikams, berods, jau gimnazijas baigus, nutariau mokytis piešimo Glendale miesto kolegijoje. Kursas po kurso, atsidariau grafikos klasėje ir pajutau, kad man ta sritis sava. Pradėjau dalyvauti studentų parodose, patekau į meno draugijas ir dabar dažnai dalyvauju įvairiose parodose.

— Ar mintys kūriniui kyla iš konkrečių nutikimų, ar būna koks nors vaizdinis įkvėpimas?

— Mintys kūriniams kyla iš įvairių šaltinių: realistiškos graviūros, dažniausiai iš kurio vaizdo, kolagrijoms — iš abstrakčių idėjų. Štai ofortui „Vizija“ įkvėpimas buvo Macernio trečioji *Vizija*, didžiulei serijai kolagrijų „Trock'ne Blumen“ — Schuberto daina bei instrumentinės variacijos tuo patiu pavadinimu. „Muzikos“ keturių plokščių darbu šaltinis buvo Dorothy Sayers romanai. Toje knygoje Bacho muzikos koncerto klausosi Harriet ir jos sužieduotinis Peter Whimsey. Iš maždaug vieno sakinio, o gal iš paragrafo kilo „Muzikos“ kūriny.

Mano motina, tautosakininkė Gražina Krivickienė, mokėjo daugybę liaudies dainų, pasakų, patarlių, kurios įaugo į mano pasamone, ir protarpiais įvairūs tautosakos ir liaudies meno elementai išnyra mano kūriniuose.

— Ar kuri intuityviai, bedirbant, ar jau turi užbaigtą piešinį, nuo kurio pradėti?

Irena Raulinaitienė. Ruduo. 1985 m. Nuotr. Roy Dondas

Georges Bizet „Carmen“ Čikagoje 1959 metais. Priekyje: Danutė Stankaitytė — Micaela, Stasys Baras — Don Jose.

— Daugiausia kuriu intuityviai, bet realistiniam darbui visada atlieku eilę škiečių, o darbams, kurie spausdinami iš kelių plokščių, paruošiu tiesiog planus, nes viskas turi sutapti, sueiti.

— Kurdama grafikos darbų ciklą, ar žinai iš anksto kiek bus lakštų?

— Dažniausiai nežinau, kiek lakštų išeis, nors turiu idėjų tam tikriems aspektams. Sakykim, keturių plokščių minėtam „Muzikos“ darbu buvau sukūrus dar ir penktą plokštę „Minimalizmą“, kuri visai nesiderino prie kitų keturių: „Gregorinaiškos giesmės“, „Polifonijos“, „Klasikinės“ ir „Avant-garde“ muzikos. Taigi, planavau penkias, o liko keturios. „Trock'ne Blumen“ kolagrijų serija turi per trisdešimt plokščių. Plokščių (lakštų) dar gal bus romanai. Toje knygoje Bacho muzikos koncerto klausosi Harriet ir jos sužieduotinis Peter Whimsey. Iš maždaug vieno sakinio, o gal iš paragrafo kilo „Muzikos“ kūriny.

— Kada savo kūrinius pakrikštijai?

— Su pavadinimais — kaip ir su kūdikiais, kai kurie turi vardus dar negimę, o kitiems trunka laiko, kol tinkamą vardą surandi.

— Grafikos technika neduoda greitų rezultatų. Kaip užtenka valandų?

— Laiko niekada negana. Jeigu kas laiką buteliukuose pardavinėtų, mokėčiau gerą kainą, nors prieš kelis metus, kai kurį laiką nedirbau, beveik nieko nesukūriau. Matyt, man reikia tam tikro kiekio spaudimo ir laiko trupinėlio, kad gimtų kūriniai.

— Pradėjai juoda-balta, o dabar spalvingi darbai. Kodėl?

— Kai lankiau pirmą grafikos kursą, pirmiausia mokėmės graviūros technikos, ir klasėje net neleido spalvoto rašalo (taip vadina grafikos dažus) naudoti, grynai pedagoginiais sumetimais. Teisybę pasakius, seniau didelė tradicinės grafikos dalis buvo monochromatinė. Nemanau, kad juoda-balta būtų sunkesnė technika, nors yra daug lėtesnė ir kruopštesnė. Kai kada yra smagu į tą lėtą techniką pasižvelgti ir ja mėgautis. Būsimi darbai, dauguma, manau, bus spalvoti — spalvas pamilau, bet, manau, nepamiršiu graviūrų / ofortų.

— Pamačiusi darbus, sukabintus savo parodoje, ar juos kitokius, „naujus“ maiti?

— Visada įdomu matyti savo darbus, pakabintus parodoje, ar individualioje, ar grupinėje — ir tikrai jie tada

BIZET IR JO OPERA „CARMEN“

Georges Bizet gimė 1838 metais Paryžiuje, muzikos mokytojo šeimoje. Be Jurgio jis dar buvo pavadintas Aleksandru, Cezariu ir Leopoldu.

Dar vaiku būdamas, parodė savo didelį talentą muzikai. Turėdamas dešimt metų, jis įstojo į Paryžiaus konservatoriją, kurioje ypač pasižymėjo pianino ir muzikos teorijos klasėse. Jo kompozicijos mokytojas buvo Halevy, jau garus savo 1835 metais sukurta opera *Žydė*. Būdamas 19 metų, Bizet laimėjo aukščiausią konservatorijos žymenį — Prix de Rome. Šis laimėjimas jam suteikė galimybę trejus metus valdžios lėšomis gyventi užsienyje ir tobulintis savo srityje. Dauguma didžiųjų prancūzų kompozitorių (Halevy, Gounod, Berlioz, Debussy, Massenet) yra laimėję tą pripažinimą, tačiau Ravel ir Saint-Saens neturėjo laimės tuo pasisekimu didžiutis. Jaunasis Bizet nepaprastai išaugęs puikia proga išvyti Romą ir artiau pažinti italų muziką — lengvą, tingią, meilumą ir aistringą — jo paties žodžiais tariant.

Grįžęs Paryžiu, jis pasiryžo atsidėti kūrybai ir tuojau gavo dviejų teatrų užsakymus. Paryžiuje iškilo Gounod, Offenbach, Meyerbeer, Rossini; čia kelias ir viršūnes atsivėrė ir Bizet. Didėsnį dėmesį jis skyrė „Operai Comique“, populiariai vidurinio luomo operai. Joje dalis dialogų buvo atkalbama, vyraavo romantinė melo-

atrodo kitokie. Galima juos tada iš kito taško, iš toliau pamatyti ir atitraukčiau įvertinti. Vieni save pateisina, kiti apvilia. Žiūrovų komentarai yra labai reikšmingi ir reikalingi.

— Tavo pavardė spausdinama prestižines „Los Angeles Printmaking Society“ saraše. Ten patenkama, pristatant darbus išrankiai vertinimo komisijai. Kokias galimybes tai tau suteikia?

— Parodos su „Los Angeles Printmaking Society“ duoda galimybę išstatyti savo darbus galerijose su aukšto lygio profesionalais, palyginti savo darbus su jų darbais ir pasiekti platesnę publiką. Ši draugija bendradarbiauja ir su kitomis galerijomis bei meno draugijomis Amerikoje, skelbdama būsimas parodas. Tai duoda progą išeiti iš vietinių parodų rato, augti, tobulėti, ieškoti ir atrasti naujų idėjų, naujų priėjimų, nesuakmenėti.

— Linkiu sėkmės.

dija, buvo mėgstami lengvi ir efektingi choro numeriai ir laiminga pabaiga, kur herojus laimi, dainuodamas aukštąją C.

Puccini, Verdi ir Wagneris parašė po dvi menkesnės vertės operas, kol jiems pavyko išgarsėti. Bizet buvo nelaimingesnis. Jam teko sukurti net penkias ir tik po jų jis tapo nemirtingu. 1863 metais Bizet parašė *Perlų žvejas*, kurie iškriti iš repertuaro po 18 spektaklių. Po to buvo opera *Jonas Žiaurasis*, kurią pats autorius suplėšė. *Žavingoji mergina iš Perth*, parašyta pagal Walter Scott romaną, pradingo po 21 pastatymo. *Djamilelo* ištvėrė ilgiausiai — 31 spektakli.

Po kelių nepavykusių operų „Opera Comique“ paprašė Bizet sukurti operą pagal Prosper Merimee novelę. Meilhac ir Halevy paruošė libretą (čia nereikėtų sutapatinti dviejų Halevy: kompozitoriaus Halevy, kurio dukterį Genovaite vedė Bizet 1869 metais, ir libretisto Halevy). Tada gimė *Carmen*, kuri Bizet vardą iškėlė į pasaulinių kompozitorių eilės. Šios operos premjera įvyko 1875 m. kovo 3 d. Veiklas publikos nesužavėjo, ir po spektaklio tik keletas artimiausių draugų pasveikino autorių. Bet per kitus tris mėnesius *Carmen* opera buvo atlikta 37 kartus.

Carmen operoje daugiausia dainavimo ir arijų turį pagrindinę veikėją *Carmen*. Ji dainuoja Habanera, Seguidilla, Čigonės dainą ir Kortų dainą. Don Jose atlieka Gėlės ariją; Escamillo — populiarią Toreadoro dainą. Šios dainos vietoje Bizet buvo parašęs skirtingą ariją, kuri neatitiko cha-

Virgilijus Noreika — Don Jose, Nida Grigalavičiūtė — Micaela, Georges Bizet „Carmen“ operoje 1999 m. Nuotr. Juozo Baltiejaus

rakteriui. Kitų įtikintas, kad ją reikia pakeisti, Bizet sukomponavo Toreadoro dainą, vieną žymiausių arijų barytonų repertuarui. Ir dar pasakė: „Gera, jei jie nori šlamšto, tegul klausosi“.

Micaelos arija yra trečiame veiksmo. Tai vienintelė arija visoje operoje, kur dainininkė dainuoja pati viena, visiškai nevaržoma vaidybos. Visose kitose arijose solistas dainuoja su kitu partneriu arba minia. Tokiu būdu *Carmen* žymiai skiriasi nuo tradicinių itališkų operų. Vokiečių filosofas Friedrich Nietzsche, nutraukęs ryšius su Wagneriu ir atsibūdęs iš apsvaigimo nuo jo muzikinių dramų, pastebėjo *Carmen* operoje idealią lyrinę tragediją.

Įtemptas ruošimasis *Carmen* premjerai ir rūpestis jos pasisekimu pakenkė Bizet sveikatai. Su žmona jis išvažiavo į provinciją, į Bougival, kur jie turėjo savo vasarvietę. Tačiau po dviejų dienų, tuo patiu momentu, kai Paryžiuje leidosi *Carmen* operos paskutiniojo veiksmo uždanga, Bizet mirė. Gydytojų teigimu — nuo trombozės, pagal draugus — nuo pervargusios širdies. Be to, dar sakoma, kad tiesioginė jo mirties priežastis buvo operos nepasisekimas, nors operos direktorius prieš pat Bizet mirtį prašė jį kurti naują operą.

Po Bizet mirties *Carmen* opera buvo išimta iš repertuaro, bet greitai ji pasirodė Viena, Briuselyje, Londone, Petrapilyje ir įvairiuose prancūzų miestuose. Londone ir New Yorke buvo atlikta 1878 metais, Metropolitan opera pirmą kartą pastatė 1884 metais itališkai, o 1893 metais prancūziškai. Po 8 metų *Carmen* grįžo į Paryžių. 1905 metais Paryžiuje įvyko tūkstantasis *Carmen* operos spek-

taklis. Šiandien veikalas yra statomas viso pasaulio scenose, ir pati opera turi didelį pasisekimą.

Kazys Skaistgirys

REPREZENTUOJAMI LIETUVIAI DAILININKAI

Juno Beach, FL, miesto centre, rotušėje, kovo 5 d. buvo atidaryta įdomi dailės paroda, kurioje dalyvavo keturi lietuviai ir pats miesto meras, geras lietuvių draugas Frank Harris.

Paroda suorganizuota originaliu, neįprastu pagrindu. Joje išstatyti tik tų dailininkų kūrinių, ir tik po vieną kūrinių, kurie anksčiau iki 1996 m. Juno Beach miesto centre yra turėję savo asmenines parodas.

Juno Beach meno komiteto nario, architekto El Eckman sukurtos „diaramos“ — tai specifinės skulptūros kiekvienam dailininkui pritaikytos ir sukurtos atskirai, atsižvelgiant ir išryškinant jo kūrybos pagrindinį charakterio bruožą ir pagal anksčiau buvusios parodos pavadinimą.

Antanas Lipskis — „Poetry in Art“.

Rimgailė Zotovas — „Moods and Colors of Nature“.

Jonas Šalna atstovauja specialiai skulptūrai, — „Žmogaus ir gamtos kompozicija“.

Lietuvių liaudies meną parodoje reprezentuoja dr. Vytautas ir Aldona Urbai su Užkurnio medžio skulptūra „Rūpintojėlis“.

V. ir A. Urbų ir J. Šalnos skulptūros buvo išrinktos išimties keliu, kaip buvusių grupinių parodų žymiausi eksponatai.

Paroda tęsis iki bal. 14 d. Lankytojai laukiami darbo valandomis.

Rimgailė Z.

Š.m. kovo 5 d. Juno Beach, FL, miesto centre vykusiame parodos atidaryme. Iš kairės: dr. Jonas Šalna, dail. Rimgailė Zotovienė ir dr. Antanas Lipskis. Nuotr. Aldonos Urbienės